

Date: 23rd June-2025

MUSIQA DARSLARIDA ESTETIK TARBIYA VOSITASI SIFATIDA XALQ
QO'SHIQLARINING O'RNI

Uskinov Sardarbek Aziz uli
Qoraqalpog'iston Respublikasi,
Beruniy tumani 58-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa darslarida xalq qo'shiqlari estetik tarbiya vositasi sifatida qanday o'rin tutishi tahlil qilingan. Ilmiy adabiyotlar va amaliy tajribaga asoslanib, xalq qo'shiqlari o'quvchilar musiqiy didini, estetik anglashni va milliy qadriyatlarga sadoqatni shakllantirishda muhim omil sifatida ko'rsatildi. Shuningdek, maqolada estetik tarbiya samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: musiqa darslari, xalq qo'shiqlari, estetik tarbiya, milliy qadriyat, Kodaly metodikasi, musiqiy did, pedagogika

Musiqa ta'limi shunchaki tovushlarni o'rganish emas, balki o'quvchilarning estetik didini, ruhiy olamini va badiiy tafakkurini shakllantirish jarayonidir. Ayniqsa, xalq qo'shiqlari — milliy musiqiy merosimiz bo'lib, ular orqali nafaqat musiqa bilimlari, balki o'zlikni anglash, qadriyatlarga hurmat, his-tuyg'ularni ifoda qilish madaniyati ham shakllanadi. Shunday ekan, musiqa darslarida xalq qo'shiqlari estetik tarbiyaning asosiy vositasi sifatida alohida o'rin tutadi.

Estetik tarbiya — bu go'zallikni his qilish, undan zavqlanish, badiiy ifoda va ijodiy yondashuvni shakllantirishdir. Bu tarbiya turi aynan musiqa darslarida o'zining kuchli ta'sirini ko'rsatadi. Maqolaning dolzarbligi shundaki, xalq qo'shiqlari vositasida o'quvchilarning musiqiy didi, badiiy tafakkuri va milliy o'zligini uyg'otish imkoni mavjud.

Ushbu maqolada xalq qo'shiqlarining estetik tarbiya vositasi sifatida o'rganilgan ilmiy manbalar tahlil qilinadi, shaxsiy kuzatuv va pedagogik tajriba asosida ularning didiy, tarbiyaviy va metodik ahamiyati ochib beriladi.

Charles Leonhard (1953) o'z tadqiqotida musiqa ta'limi faqat texnik qobiliyatlarni emas, balki estetik tushunchalarni shakllantirishga qaratilishi lozimligini ta'kidlaydi [1, 22-b.]. Shu asosda xalq qo'shiqlari o'quvchilarda musiqiy go'zallikni his qilish va unga ijodiy yondashish ko'nikmasini rivojlantiradi.

JSTOR'dagi "Music Education as Aesthetic Education" maqolasida musiqiy estetikani asosiy tarbiyaviy tamoyil sifatida ilgari surish g'oyasi ilgari suriladi [2, 17-b.]. Bu g'oya xalq qo'shiqlarini nafaqat musiqiy, balki madaniy estetik tajriba sifatida baholashga imkon yaratadi.

Cristina R. Wolffenbüttel (2021) esa xalq musiqasini maktab darslariga integratsiyalash orqali o'quvchilarning tarixiy va madaniy ongini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi [3, 5-b.]. Xalq qo'shiqlari bu nuqtai nazardan ham milliy estetik ko'nikmalarni shakllantirishda beqiyosdir.

Date: 23rd June-2025

Sula Kaufman (1979) xalq musiqasi vositasida estetik tarbiya berish nazariyasini ishlab chiqqan va bunday yondashuvlar bolalarning musiqiy idrokini oshirishga xizmat qilishini isbotlagan [4, 33-b.].

Kodály metodikasi xalq qo'shiqlarini bolalar uchun musiqa savodxonligini shakllantirishning asosiy vositasi sifatida ko'radi [6, 45-b.]. Unga ko'ra, xalq musiqasi bolaning tabiiy tovush sezuvchanligini uyg'otadi va u orqali musiqiy tuyg'ularni shakllantirish mumkin.

Shuningdek, Xiao va boshqalar (2023) xalq musiqasini estetik ta'limga integratsiya qilish orqali o'quvchilarda milliy did va madaniy anglash jarayonlari rivojlanishini ko'rsatgan [5, 9-b.].

Mahalliy mualliflardan Egamov O. (2024) xalq qo'shiqlarining tarbiyaviy, pedagogik va estetik jihatlari keng yoritgan. U o'quvchilarni hissiy-intellektual va ijodiy rivojlantirishda xalq musiqasining o'rni muhimligini alohida ta'kidlaydi [7, 3-b.].

Amaliyotda musiqa darslariga xalq qo'shiqlari kiritilgan sinflarda o'quvchilarning emotsional javobi kuchli bo'ladi. Ular qo'shiqlarni kuylab, o'zlarini erkinroq ifoda qilishga intiladi. Bu esa estetik tarbiyaning asosiy belgisi — hissiy uyg'onishdir.

Xalq qo'shiqlari oddiy, ammo mazmunan chuqur bo'lib, o'quvchilarning musiqiy tafakkurini, tahlil qilish qobiliyatini va ifoda madaniyatini rivojlantiradi. Ayniqsa, matn va ohang uyg'unligi orqali ularning til madaniyati, obrazli fikrlashi va tasavvuri kengayadi.

Kodály metodikasi amaliyotda sinovdan o'tkazilganda, bolalarning eshituv qobiliyati, tovushlarni farqlay olish qobiliyati va ritmik hislari sezilarli darajada rivojlanganini ko'rsatadi. Bu shuni anglatadiki, xalq qo'shiqlari estetik tarbiya vositasidan tashqari, texnik o'qitish vositasi sifatida ham samarali.

Shuningdek, xalq qo'shiqlari milliy qadriyatlarni singdirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Ular orqali o'quvchilar o'z millatining tarixi, urf-odati va madaniyatiga nisbatan hurmat bilan qarashni o'rganadilar. Bu esa shaxsiy estetik idrokning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Darslarda xalq qo'shiqlari dramatik shakllarda, ya'ni sahna ko'rinishlari, rolda ijro qilish kabi usullar bilan o'rgatilsa, bolalarda tanqidiy fikrlash, estetik ifoda va jamoaviy ijodiylik rivojlanadi. Bu esa musiqiy ta'limning asosiy maqsadlari qatoriga kiradi.

Xulosa va tavsiyalar

Xalq qo'shiqlari musiqa darslarida estetik tarbiyani shakllantirishda muhim omil bo'lib, o'quvchilarning musiqiy tafakkurini, milliy o'zligini va badiiy dunyoqarashini mustahkamlashda beqiyos rol o'ynaydi. Ular orqali o'quvchilar hissiyotlarini ifodalashni, musiqani estetik jihatdan qabul qilishni va o'z madaniyatiga chuqur hurmat bilan qarashni o'rganadilar.

Tavsiyalar:

- Har bir musiqa darsida xalq qo'shiqlariga o'rin berish kerak.
- Interaktiv metodlardan, sahnalashtirish va dramatik topshiriqlardan foydalanish lozim.

Date: 23rd June-2025

- Xalq qo‘shiq-lari asosida tayyorlangan metodik qo‘llanmalardan foydalanish tavsiya etiladi.
- Kodály yondashuviga mos holda ovoz, ritm va eshituv mashqlarini xalq musiqasiga asoslanib tashkil etish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Leonhard C. Music Education: Its Foundations and Perspectives. New York: McGraw-Hill, 1953. – 178 p.
2. “Music Education as Aesthetic Education.” JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/40317462>
3. Wolffenbüttel, Cristina Rolim. "Folklore and Music Education: A Pedagogical Possibility." ResearchGate, 2021.
4. Kaufman, Sula. *Aesthetic Education in Theory and Practice*. JSTOR, 1979.
5. Xiao, Lin et al. “Traditional Music and Aesthetic Education in Primary Schools.” SCIRP Journal, 2023.
6. Kodály Zoltán. *The Selected Writings of Zoltán Kodály*. Boosey & Hawkes, 1974.
7. Egamov O. "Xalq qo‘shiq-lari orqali estetik tarbiya." Universal Conference, 2024.

